

dr. Mészáros Orsolya

doktorandusz (PTE ÁJK, Nemzetközi- és Európajogi Tanszék)

A visszaküldés tilalma és a kínzás tilalma összefüggései az EJEB gyakorlata alapján

I. Bevezetés

A tanulmány célja, hogy egyrészt bemutassa a non-refoulement elvének és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban EJEE) 3. cikkének, nevezetesen a kínzás tilalmának kapcsolatát. Tekintettel arra, hogy egyrészt a menekültügyi rendszer egyik legjelentősebb elve a kiutasítás tilalma, másrészt az emberi jogi védőháló részeként a kínzás tilalma elsőbbségének valamilyen módon össze kell kapcsolódnia. Mindezt akként kívánom bemutatni, hogy elemzésre kerül – többek között – az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügy, amely esetben Magyarország számos téren egyezményesértő magatartást tanúsított. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban EJEB) ugyan nem jogerősen, de megállapította az egyezményesértést és kártérítés megfizetésére kötelezte Magyarországot.

Az ügygel összefüggésben az EJEB olyan megállapításokat tett – lásd alább – amelyek nemcsak Magyarország viszonylatában nagy jelentőségűek, hanem valamennyi Európai Unió tagállam számára is. Így különösen az a megállapítása, amely szerint a tranzitónában való fogva tartás személyi szabadságtól való megfosztásként értékelendő. Az EJEB számos ügyben hasonló következtetésre jutott, így Magyarország esetében történő elmarasztalás sem volt kirívó eset. Az esetek egy részének rövid bemutatásával kívánom ezt alátámasztani.

Szintén nem hagyhatók figyelmen kívül a tagállamokra vonatkozó uniós normák sem, ugyanis már – mint már említettem – az EJEB megállapításai arra engednek következtetni, hogy nem kizárólag nemzeti strukturális, hanem uniós szintű problémáról van szó.

Az esettel kapcsolatban megemlítendő a tranzitónák belső szabályozására vonatkozó legfontosabb instrumentumok, továbbá a biztonságos harmadik állam koncepció is elemzésre kerül, amelyek szoros összefüggésben vannak a fent vázolt problémakörrel.

II. A kínzás tilalma és a non-refoulement elve

A kínzás tilalmának extraterritoriális kiterjesztése először az 1951. évi genfi egyezményben szerepel.¹

¹ „Egyetlen Szerződő Állam sem utasítja ki vagy küldi vissza („refouler”) a menekültet azon ország területének határára, ahol élete vagy szabadsága faji, vallási okokból, nemzeti hovatartozása miatt, vagy abból az okból van

A tilalom forrásai között említhetők – többek között – a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya,² az ENSZ Kínzás elleni Egyezménye,³ Emberi Jogok Európai Egyezménye,⁴ tehát nem csak a menekültügyi egyezményekben, hanem az univerzális, illetve a regionális emberi jogi egyezményekben is elidegeníthetetlen, abszolút, eltérést nem engedő jogként határozták meg. A kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma idegenrendészeti relevanciával is bír.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban EJEB) gyakorlatában megerősítette, összekapcsolta ezt a két elvet. Az 1989-es Soering kontra Egyesült Királyság⁵ ügyben kimondta, hogy a kínzás, embertelen és megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma, a részes államokat arra is kötelezi, hogy senkit se utasítsanak ki olyan országba, ahol feltehetőleg olyan bánásmódnak lennének kitéve, amely kimeríti a 3. cikkben foglaltakat.

Az említett esetből is kitűnik, hogy az EJEB 3. cikkének megsértése menekültügyi kontextusban egyrészt általános jelentéssel bír – tehát a kínzás, megalázó, embertelen bánásmód tilalmát – másrészt pedig – ami e témával összefüggésben releváns – jelenti azt is, hogy a menedékkérőt olyan országba, ahol ilyen bánásmódnak lenne kitéve nem lehet kiutasítani.

A non-refoulement elvének alkalmazása szempontjából az egyik leginkább vitatott kérdés az egyéni érintettség vizsgálata. Ezt tovább nehezíti a bizonyítási teher, amely főszabályként a kérelmezőre hárul, mint általános jogi alapelv.⁶ Az egyéniesítés tanulmányozása során a genfi

veszélyeztetve, hogy bizonyos társadalmi csoporthoz tartozik, vagy bizonyos politikai véleményt vall.” 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről 33. cikk

² „Senkit sem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni. Különösen tilos bárkit szabad hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletnek alávetni” Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya 7. cikk

³ „Egyetlen részes állam sem utasíthat, toloncolhat vagy adhat ki valakit egy másik olyan államnak, ahol nyomós okoknál fogva tartani lehet attól a veszélytől, hogy az illető személyt megkínózzák. (...) az ENSZ Kínzás elleni egyezménye 3. cikk (1) bekezdés

⁴ Az EJEB a kínzás tilalmát tartalmazza, viszont a non-refoulement elvét nem. Ez utóbbit a strasbourgi bíróság gyakorlatában találjuk meg.

⁵ Jens Soering német állampolgár, aki Virginiában megölte barátnője szüleit, majd Nagy-Britanniába ment, ahol letartóztatták. Az Egyesült Államok kérte Soering kiadatását. Bíróságra került az ügy. Az ítélet alapján, amennyiben Nagy-Britannia kiadná Soeringet, megsértené az EJEB 3. cikkében foglaltakat, ugyanis reális a veszélye annak, hogy Virginiában emberölés vádjában bűnösnek mondanák ki és halálra ítélnék. Az ítélet végrehajtásáig pedig a halálson kellene tartózkodnia. Az itt eltöltött hosszú időre hivatkozva az EJEB megállapítása szerint a 3. cikk sérelmet szenvedne.

⁶ „Általános jogi alapelv, hogy azon a személyen van a bizonyítási teher, aki valamit állít. Gyakran azonban a kérelmezőnek nincs módja állításait alátámasztani dokumentumokkal, vagy egyéb bizonyítékkal, és az tekinthető kivételnek a főszabály alól, ha valamennyi kijelentését bizonyítékokkal tudja alátámasztani. Az esetek többségében az üldözés elől menekülő nincstelenül és általában okmány nélkül érkezik. Így - bár a bizonyítási teher a menekülte nehezedik - a releváns tények megállapításának és értékelésének kötelessége megoszlik a kérelmező és az eljáró hatóság között. Valójában egyes esetekben az eljáró hatóságra vár, hogy felhasználja a rendelkezésére álló valamennyi eszközt a kérelem alátámasztásához szükséges bizonyítékok beszerzése céljából.

egyezmény menekült definíciója ad iránymutatást.⁷ A meghatározás öt okot említ, amely alapot ad arra, hogy a kérelmező a származási országába ne akarjon visszatérni. Ezek alapján az lenne a gyakorlat, hogy a kérelmező, akkor tekinthető menekültnek, ha személyes érintettsége miatt éri üldöztetés, azaz nem egy általános bántalom éri, hanem sajátos, egyedi.⁸ Az individualizáció különböző szintjeit, illetve ezeknek a fejlődése jól kimutatható az EJEB esetjogán keresztül. A kérelmezők visszautasítása akkor volt kellően megalapozott, amennyiben egyéni adottságaikból, körülményeikből adódóan várt rájuk embertelen, megalázó bánásmód származási országukban. Az EJEB kimondta a Vilvarajah és társai kontra Egyesült Királyság ügyben, hogy a Srí Lanka-i szigeten lévő helyzet nem indokolja a 3. cikk alkalmazását, ugyanis a tamil kérelmezők nincsenek hátrányosabb helyzetben, mint az ott élő közösségek általában. Az ezt követő ítéleteiben már elmozdulás észlelhető a szigorú egyéniesítés szabálya alól.⁹ Két ügyben is a Salah Sheekh kontra Hollandia ügyben¹⁰, illetve a Saadi kontra Olaszország¹¹ esetekben – eltérően a tamil kérelmezők ügyétől – már arra az álláspontra jutott az EJEB, hogy ha a kérelmező olyan közösség tagja, amely üldöztetés célpontja, csupán a közösséghez való tartozást, illetőleg az üldöztetést kell bizonyítania. Ezen felül, további egyéni érintettség igazolása nem szükséges a visszaküldési tilalom

Még az ilyen széleskörű egyéni kutatás sem mindig eredményes, és maradnak olyan kijelentések, amelyek nem alkalmasak a bizonyításra. Ilyen esetekben - ha a kérelmező szavahihetőnek tűnik - állításainak hitelt kell adni ellenkező bizonyításig, azaz kétség esetén javára kell értelmezni a tényeket. „Kézikönyv a menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásról és az azzal kapcsolatos követelményekről a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi Egyezmény és az 1967. évi Jegyzőkönyv alapján. Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának Hivatala. file:///C:/Users/User/Desktop/UNHCR_Kezikonyv.pdf [Letöltés dátuma: 2017. szeptember 21.]

⁷ „Aki 1951. január 1. előtt történt események következtében faji, vallási okok, nemzeti hovatarozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkező és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.” 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről. 1. cikk, A, (1) bekezdés

⁸ *Mink Júlia*: Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének érvényesülése az EU menedékjogi szabályozásában. In.: *Jogi Tanulmányok*, 2. kötet, 2010. 361. o. http://epa.oszk.hu/02600/02687/00002/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2010_02_355-369.pdf [Letöltés dátuma: 2017. szeptember 21.]

⁹ *Ibid.* Mink 361. o.

¹⁰ A somáliai kérelmező esetében a visszaküldés nem egy másik országba, hanem ugyanazon ország másik részébe történt volna. Mivel azonban különböző okok miatt – pl. tartózkodási engedély hiánya – itt valószínűleg nem maradhatott volna, fennállt a veszélye annak, hogy a veszélyesnek ítélt ország részébe kell visszamennie. *Case of Salah Sheekh v. The Netherlands*. Application no. 1948/04

¹¹ Az ügy külön érdekessége, hogy a kérelmező ellen – többek között – terrorizmusban való részvétel miatt is folyt büntetőeljárás, Olaszországban és Tunéziában is. Olaszország elrendelte a kérelmező Tunéziába történő kiutasítását. A Bíróság ítéletében megjegyzi, hogy tisztában van azzal a ténnyel, amelyet a nemzetközi terrorizmus elleni harc jelent a tagállamok számára, viszont az ügy egyéni vizsgálatára tekintettel, nem gondolja úgy, hogy nagyobb veszélyt jelent az olasz társadalomra az ottani fogva tartás, mint annak a reális veszélye, hogy a 3. cikket kimerítő bánásmódban részesül a kérelmező Tunéziában. *Case of Saadi v. Italy* Application no. 37201/06

alkalmazásához. Az NA kontra Egyesült Királyság ügyben és az FH kontra Svédország ügyben az EJEB már azt a határozott álláspontot képviselte, hogy egy adott országban az erőszak elérhet egy olyan intenzitást, amely már önmagában megvalósítja az EJEE 3. cikkének sérelmét.¹²

A fenti példák is jól érzékeltetik, hogy az EJEB általában a non-refoulement tilalmát, az EJEE 3. cikkének (valamint a 2. cikke szerint élethez való jog) górcső alá vételével vonja vizsgálat tárgyává, és amennyiben a kínzás tilalma megvalósul, úgy a visszaküldés tilalma is megalapozott.

Az individualizáció érvényesülésének gyakorlata alapján elmondható, hogy az EJEB e tekintetben konzekvens. Eleinte az esetjoga is azt támasztotta alá, hogy a személyes érintettség elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy az adott kérelmezőt ne utasítsák vissza. Ettől a szigorú állásponttól távolodott el és olyan speciális esetekben is megállapította az egyezményisértést, amely helyzetben a társadalom védelme állt szemben a kiutasítás által reálisan fennálló kínzással (lásd fentebb Saadi kontra Olaszország ügy). A kínzás tilalma abszolút jog, eltérést pedig semmilyen esetben sem enged.

„A Bíróság megismétli, hogy a szerződő államoknak joguk van ahhoz, hogy ellenőrizzék az idegenek beutazását, tartózkodását és kiutasítását. Az EJEB ítélkezési gyakorlata azonban következetes a tekintetben, hogy az EJEE 3. cikk szerinti kínzás, valamint az embertelen és megalázó bánásmód tilalma az Egyezmény 1. cikkével együttesen úgy értelmezendő, hogy egyúttal kötelezi a szerződő államokat arra, biztosítsák a joghatóságuk alatt álló minden személy számára az Egyezményben foglalt jogokat, továbbá arra is kötelezi a részes államokat, hogy ne utasítsanak senkit olyan országba, ahol alapos okkal feltehető, hogy 3. cikkel ellentétes bánásmód veszélye fennáll.”¹³

II. Az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügy

II.1. Az eset tényállása

¹² Ibid. Mink 362. o.

¹³ The Court reiterates in the first place that Contracting States have the right, as a matter of well-established international law and subject to their treaty obligations including the Convention, to control the entry, residence and expulsion of aliens. It also notes that the right to political asylum is not contained in either the Convention or its protocols. It is however well-established in its case-law that the fundamentally important prohibition against torture and inhuman and degrading treatment under Article 3, read in conjunction with Article 1 of the Convention to “secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in [the] Convention”, imposes an obligation on Contracting States not to expel a person to a country where substantial grounds have been shown for believing that he would face a real risk of being subjected to treatment contrary to Article 3. T.I. against the United Kingdom. Application no. 43844/98

2015. szeptember 15-én érkezett meg a magyar-szerb határszakaszon lévő röszei tranzitónába a két bangladesi állampolgár. Menedékjogi kérelmüket érkezésük napján nyújtották be. Ezt követően a tranzitónában kellett maradniuk, ezt Magyarország irányába nem hagyhatták el. Menedékjogi kérelmüket szintén ezen a napon elbírálta és elutasította a menekültügyi hatóság azon az alapon, hogy Szerbia biztonságos harmadik országnak minősül, majd elrendelte a kérelmezők kiutasítását Magyarország területéről. A kérelmezők megtámadták a döntést a Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságon. 2015. szeptember 21-i tárgyaláson a bíróság hatályon kívül helyezte a menekültügyi hatóság döntését és új eljárásra kötelezte. A menekültügyi hatóság 2015. szeptember 30-án ismét elutasította a menedékjog iránti kérelmeket. A kérelmezők bírósági felülvizsgálatának eredményeként a bíróság helybenhagyta a menekültügyi hatóság döntését és jogerős határozatot hozott 2015. október 5-én. Ezt követően a kérelmezők elhagyták a tranzitónát Szerbia irányában, majd keresetet nyújtottak be az EJEB-hez.¹⁴

A kérelmezők szerint, vonatkozásukban Szerbia nem tekinthető biztonságos harmadik országnak. Kérelmük elbírálásakor a hatóság nem volt alapos és az egyéniesített kivizsgálás sem történt meg. Ez sérti az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban EJEE) 3. cikkét¹⁵ és 13. cikkét.¹⁶

A tranzitónában történő fogva tartásuk embertelen bánásmódnak minősül, megsértve ezzel az EJEE 3. cikkét. Továbbá a tranzitónában szabadságuktól való megfosztásuk jogellenes volt és bírósági felülvizsgálati lehetőség sem volt számukra, kimerítve¹⁷ ezzel az EJEE 5. cikkének (1) bekezdését.¹⁸

II. 2. Az ítélet

Az Emberi Jogok Európai Bírósága megvizsgálta, hogy a kérelmezők tranzitónában történő elhelyezése sértette-e őket személyi szabadságukban (EJEE 5. cikk (1)). Szerbia felé ugyan elhagyhatták volna a tranzitónát, viszont egyrészt a menedékjog iránti kérelmüket a hatóságok

¹⁴ Case of Ilias and Ahmed contra Hungary Application no. 47287/15

¹⁵ EJEE 3. cikk A kínzás tilalma „Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. „

¹⁶ EJEE 13. cikk A hatékony jogorvosláshoz való jog. „Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg

¹⁷ Case of Ilias and Ahmed v. Hungary Application no. [47287/15](#)

¹⁸ EJEE 5. cikk (1) és (4) bekezdés „Szabadsághoz és biztonsághoz való jog 1. Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Szabadságától senkit sem lehet megfosztani, kivéve az alábbi esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján” és (4) „Szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el.” bekezdését.

érdemi vizsgálat nélkül megszüntették volna, másrészt annak a lehetősége, hogy Szerbia irányába bármikor elhagyhatták volna a tranzitónát, nem zárja ki a szabadsághoz való jog megsértését. Az EJEB megállapította, hogy a zónában való őrizet de facto szabadságtól való megfosztás. Minekután őrizetbevétel nem történt, így a kérelmezőknek nem volt lehetősége bírói jogorvoslattal élni a tranzitónában való „elhelyezésükkel” szemben. Ennek alapján az EJEB a tranzitónában való őrizetet jogszerűtlennek minősítette.

Az EJEB az EJEE 13. cikkének megsértését is megállapította tekintetben, hogy a tranzitóna körülményei elleni panaszok esetében a kérelmezőknek nem volt megfelelő jogorvoslati lehetősége. Az EJEB a tranzitóna körülményeit (a CPT által tett megállapítások alapulvételével) nem tartotta olyan aggasztónak, amely kimerítette volna az embertelen bánásmód kitételét.

Az Egyezmény 3. cikkének kapcsán a Bíróság megállapította, Magyarország a biztonságos harmadik országok listájára hagyatkozott, nem vették figyelembe a kérelmezők által benyújtott bizonyítékokat és az országjelentéseket sem. A tájékoztatás hiányát állapította meg az EJEB, ugyanis a kérelmezők írástudatlanok voltak, ennek ellenére a menedékjogi eljárással kapcsolatos valamennyi információt írásban kapták meg. Egy további esemény is súlyosbítja a tényt, miszerint nem találkozhattak az ügyvédjükkel a bírósági meghallgatás előtt annak érdekében, hogy ügyüket részletesen megvitathassák. Az EJEB az EJEE 3. cikkének megsértését állapította meg, ugyanis a kérelmezők nem részesültek hatékony garanciákban, amelyek számukra védelmet nyújtottak volna az ellen, hogy embertelen vagy megalázó bánásmódnak tegyék ki őket.¹⁹

III. A biztonságos harmadik állam koncepció

Az uniós jog lehetőséget biztosít a tagállamok számára ahhoz, hogy a kérelmezőt, kérelme megvizsgálása érdekében egy olyan országba küldjék vissza, amelyet biztonságos országnak tekintenek.

A tagállamok kötelesek gondoskodni arról, hogy a kérelmezőket ne küldjék vissza olyan uniós tagállamokba, ahol a menekültügyi rendszereknek strukturális hiányosságai vannak.

Az irányelv²⁰ 38. cikke rendelkezik a biztonságos harmadik ország elvéről, amelyet a tagállamok csak abban az esetben alkalmazhatnak, amennyiben bizonyos elvek érvényesülését garantálja a másik tagállam: visszaküldés tilalmának, valamint az EJEE 3. cikke szerinti tiltott

¹⁹ Case of Ilias and Ahmed v. Hungary Application no. 47287/15

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU IRÁNYELVE (2013. június 26.) a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról (átdolgozás) OJ L 180, 29.6.2013

bánásmódok tiszteletben tartása, élete nincs veszélyeztetve faji, vallási, egyéb okok miatt, továbbá biztosított a menedékjog igénylése, stb. Az irányelvben is megtalálható az egyéni, egyedi elbírálás jelentőségének hangsúlyozása.²¹

Nemzeti listával jelenleg 12 uniós tagállam rendelkezik. Szerbiát, mint tagjelölt országot 9 tagállam minősítette biztonságosnak.²² Mindezek ellenére Szerbiát több szempont miatt sem tekinthetjük az irányelv által meghatározottak szerint biztonságosnak. Szerbiában mindösszesen 4 ügyintéző foglalkozik az évi körülbelül 600-700 menedékkérelemmel. Bizonyos esetekben a lánc-refoulement veszélye is fennáll.²³

Lánc-refoulement veszélyéről akkor beszélünk, ha a kiutasított nem a kiutasítás célországában fenyegeti a 3. cikk sérelmét megalósító bánásmód, de reális a veszélye annak, hogy a célországból egy ilyen harmadik országba küldik tovább. A T.I.kontra Egyesült Királyság ügyben Németországból az Egyesült Királyságba történő visszaküldését vizsgálta az EJEB egy Sri Lanka-i állampolgárnak. Az Egyesült Királyságban hazájába való visszatoloncolás fenyegette. A Bíróság megállapította az Egyesült Királyság felelősségét a 3. cikk sérelmét okozó bánásmód tekintetében.²⁴

A biztonságos állam meghatározásával hasonlóan biztonságos származási országnak minősül egy ország, amennyiben:

- „ - nem tapasztalható üldöztetés
- nem alkalmaznak kínzást, sem kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést
- nem fenyeget erőszak
- és nem áll fenn fegyveres konfliktushelyzet. „²⁵

A magyar szabályozás alapján:

²¹ Ibid. 38. cikk (1)-(5)

²² Az EU „biztonságos származási országok listája https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda_migration/background-information/docs/2_eu_safe_countries_of_origin_hu.pdf [Letöltés dátuma: 2017. október 2.]

²³ A részletes elemzést lásd Serbia is a safe third country: revisited. <http://www.helsinki.hu/en/> [Letöltés dátuma: 2017. október 2.]

²⁴ T.I. against the United Kingdom Application no. [43844/98](https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda_migration/background-information/docs/2_eu_safe_countries_of_origin_hu.pdf)

²⁵ Az EU „biztonságos származási országok listája https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda_migration/background-information/docs/2_eu_safe_countries_of_origin_hu.pdf [Letöltés dátuma: 2017. október 2.] Lásd részletesen: Az Európai Parlament és a Tanács 2013/32/EU IRÁNYELVE (2013. június 26.) a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról 38. cikk

„*Biztonságos harmadik ország*: az az ország, amelyre vonatkozóan a menekültügyi hatóság meggyőződött arról, hogy a kérelmező az alábbi elvekkel összhangban lévő bánásmódban részesül:

- az életét és a szabadságát nem fenyegeti veszély faji, vallási okból, nemzeti hovatartozása, valamely társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződés miatt, illetve nincs kitéve súlyos sérelem veszélyének;
- a genfi egyezményrel összhangban tiszteletben tartják a visszaküldés tilalmának elvét;
- elismerik és alkalmazzák a nemzetközi jog azon szabályát, amely szerint a kérelmező olyan ország területére nem utasítható ki, ahol az Alaptörvény XIV. cikk (2) bekezdésében meghatározott magatartásnak lenne kitéve; és
- a menekültkénti elismerés kérelmezésének lehetősége biztosított, és a menekültkénti elismerés esetén biztosított a genfi egyezményrel összhangban álló védelem. „²⁶

A Kúria az alábbi kollégiumi véleményt a biztonságos harmadik ország megítélésével kapcsolatban:

„Valamely harmadik ország menekültügyi rendszere túlterheltségének lehet az a következménye, hogy ebben az országban lehetetlenné válik a menedékkérőket megillető jogok biztosítása. Az ilyen a harmadik országot menekültügyi szempontból nem lehet biztonságosnak tekinteni.

Önmagában az a tény, hogy a kérelmező nem kísérelte meg az adott harmadik országban a menedékkérelm előterjesztését, nem alapozza meg annak megállapítását, hogy ezt a harmadik országot a kérelmező vonatkozásában biztonságos harmadik országnak kell tekinteni. „²⁷

IV. M. S. S. kontra Belgium és Görögország ügy

A magyar hatóságok döntése nem egyedülálló. Az EJEB gyakorlatában található hasonló esetek, amelyekben szintén megállapításra került az EJEE 3. cikkének megsértése. Az EJEB az M. S. S. ügyben 2009-ben megállapította, hogy Belgium megsértette – többek között – az EJEE 3. cikkét azáltal, hogy a kérelmezőt átadta Görögországnak. Egyrészt a fogva tartási körülmények, amelyek a görög menekültügyi rendszerben található, kimerítik a megalázó

²⁶ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról (2) bekezdés

²⁷ 2/2012 (XII.10) KMK. vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről

bánásmódot, másrészt a kérelmező által benyújtott menedékjogi kérelem szabályszerű kivizsgálása sem volt biztosított.²⁸

V. A tranzitónában való elhelyezés személyi szabadságtól való megfosztás?

V.1. A tranzitóna nemzeti szabályozása

A tranzitóna meghatározását, illetve a kialakítására vonatkozó szabályokat elsődlegesen a 2007. évi LXXXIX. államhatárról szóló törvény rendezi. E rendelkezéseket az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvény emelte be az államhatárról szóló törvénybe. A törvény alapján a „tranzitóna átmeneti tartózkodására és a menekültügyi, idegenrendészeti eljárások lefolytatására, valamint az ezekhez szükséges létesítmények elhelyezésére szolgál.”²⁹

V.2. Az 5. cikk³⁰ sérelme az EJEB releváns esetjogában

Az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügyben hozott EJEB döntés, amely szerint a tranzitónában történő elhelyezés de facto szabadságtól való megvonás, nem előzmény nélküli. Az EJEB esetjogában számos példát találunk, ahol megállapította az EJEB 5. cikkének sérelmét a fenti ügyben hasonló módon. Az EJEB ítéleteiben hangsúlyozta, hogy mindig az egyedi ügyből kell kiindulni annak érdekében, hogy megállapítható-e a szabadságtól való megfosztás,

²⁸ *Mohay Ágoston*: Nemzetközi jogi standardok a menekültügyben. In: Scriptura 2016/I. 107.

²⁹ 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 15 § (1)

³⁰ 5. Cikk Szabadsághoz és biztonsághoz való jog 1. Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Szabadságától senkit sem lehet megfosztani, kivéve az alábbi esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján: a) törvényes őrizetben tartás az illetékes bíróság által történt elítélést követően; b) olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, aki nem tesz eleget a bíróság törvényes rendelkezésének, illetőleg a törvény által megállapított kötelezettség teljesítésének biztosítása céljából történő letartóztatás vagy őrizetbe vétel; c) törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy a bűncselekmény elkövetése alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák, vagy amikor ésszerű oknál fogva szükséges, hogy megakadályozzák bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben; d) a kiskorú őrizetbe vétele törvényes rendelkezés alapján nevelési felügyelet céljából vagy törvényes őrizetben tartása az illetékes hatóság elé állítás céljából; e) törvényes őrizetbe vétel fertőző betegségek terjedésének megakadályozása céljából, valamint elmebeteg, alkoholisták, kábítószer-élvezők vagy csavargók őrizetbe vétele; f) törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából vagy olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, aki ellen intézkedés van folyamatban kiutasítása vagy kiadatása céljából. 2. Minden letartóztatott személyt haladéktalanul tájékoztatni kell az általa értett nyelven letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról. 3. E Cikk 1. c) bekezdésének rendelkezésével összhangban letartóztatott vagy őrizetbe vett minden személyt haladéktalanul bírót, vagy a törvény által bírói hatáskörrel felruházott más tisztségviselő elé kell állítani, és a letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy ésszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték. A szabadlábra helyezés olyan feltételekhez köthető, melyek biztosítják a tárgyaláson való megjelenést. 4. Szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el. 5. Mindenkinek, aki e Cikk rendelkezéseinek megsértésével végrehajtott letartóztatás vagy őrizetbe vétel áldozata, joga van kártalanításra.

így különösen a tényeket, a fogva tartás időtartamát, a végrehajtás módozatait. Kiemeli, hogy a szabadság megvonása illetve annak korlátozása között csupán fokozatbéli differencia van.

1996-ban az Amuur kontra Franciaország ügyben a kérelmezőket az Orly (Párizs nemzetközi tranzitóna) repülőtéren tartották fogva 20 napig, szigorú őrizet alatt.³¹ Szintén repülőtéri tranzitónában való fogva tartás miatt állapította meg az EJEB az 5. cikk sérelmét a Shamsa kontra Lengyelország ügyben. Az említett ügyben két líbiai testvér volt felperesi pozícióban, akiknek a kiutasítását elrendelték Lengyelországból. Ennek a végrehajtásáig fogvatartották őket a varsói repülőtéren.³² A Riad és Idiab kontra Belgium ügyben a kérelmezőket Brüsszelben, szintén a nemzetközi tranzitónában (repülőtéren) tartották fogva, esetükben napok teltek el, amíg élelmet és vizet kaptak.³³ A Shamsa kontra Lengyelország ügyben két líbiai testvér volt a felperesi pozícióban, akiknek a kiutasítását elrendelték Lengyelországból. Ennek a végrehajtásáig fogva tartották őket a varsói repülőtéren. Az EJEB megállapította az 5. cikk sérelmét. A Nolan és K. kontra Oroszország ügyben egy amerikai állampolgár Oroszországba való visszatérését akadályozták meg a nemzeti hatóságok és éjszakára a repülőtéren tartották fogva. Az EJEB megállapította, hogy a fogva tartás körülményei, illetve maga a szabadságelvonás által sérültek az 5. cikkben foglaltak.³⁴ A Khlaifia és mások kontra Olaszország ügyben tunéziai állampolgárokat tartóztattak fel az olasz hatóságok a part felé közeledve. A kérelmezők állításai szerint egy zsúfolt helyen tartották őket fogva egy befogadó állomáson Lampedusában. Ezt követően több helyre átszállították őket. A kérelmezők azt állították, hogy szabadságuktól úgy fosztották meg őket, amely ellentétes volt az 5. cikk 1. bekezdésével. Sérelmezték továbbá az olaszországi fogva tartásuk idején azt, hogy a hatóságok irányából a kommunikáció nullára redukálódott, megsértve ezzel az 5. cikk 2. bekezdését. Az 5. cikk 4. bekezdésére hivatkozva panaszolták, hogy a szabadságtól való megfosztásuk esetén nem volt megfelelő jogorvoslat. A 3. cikk sérelmét kérték megállapítani a tekintetben, hogy a befogadó központban, illetőleg az ezt követő fogva tartási helyeken a körülmények kimerítették az említett cikk szerinti embertelen, megalázó bánásmódot.³⁵ Az S.K. kontra Oroszország ügyben a szíriai állampolgár kérelmezőt tartották fogva, állítása szerint önkényesen. A szír helyzetre vonatkozóan az orosz hatóságoknak tudniuk kellett volna, hogy a kérelmező kiutasítása lehetetlen. Az EJEB megjegyezte továbbá, hogy a fogvatartás abban az esetben jogszerű, ha nem önkényes. A kiutasítási céllal történő fogva tartás pedig

³¹ Case of Amuur v. France Application no. [19776/92](#)

³² Case of Shamsa v. Poland Application nos. 45355/99 and 45357/99

³³ Case of Riad and Idiab v. Belgium Applications nos. 29787/03 and 29810/03

³⁴ Case of Nolan and K. v. Russia Application no. 2512/04

³⁵ Case of Khlaifia and Others v. Italy Application no. 16483/12

összeegyeztethető az 5. cikk 1. bekezdésével, amennyiben a kiutasításra vonatkozó eljárás folyamatban van.³⁶ A Z.A. és mások kontra Oroszország ügyben Ez az ügy négy Irakból, palesztin területről, Szomáliából és Szíriából származó, a moszkvai Sheremetyevo repülőtéren utazó és Oroszországba irányuló beléptetett személyek panaszaira vonatkozott. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy megsértették az 5. cikk 1. bekezdését. Továbbá a felpereseket hosszas időtartamra elfogadhatatlan körülmények között tartották fogva, ami aláásta a felperesek méltóságát, lealacsonyítónak vált, ezért kimerítette a 3. cikk szerinti embertelen és megalázó bánásmódot is.³⁷

V.3. A fogva tartás meghatározása az 5. cikk alkalmazásának tükrében, az UNHCR irányelvei

A fenti esetekből is kitűnik, hogy a kérelmezők által legtöbbször hivatkozott sérelem az EJEE 3. és 5. cikkét érinti. Természetesen e kettő olykor szorosan összekapcsolódik, tekintettel arra, hogy a panaszosok a fogva tartásuk során keletkezett körülményekkel összefüggésben említik e két cikket. Szintén gyakori forrás a 13. cikkre való hivatkozás, amely levezethető a már említett rendelkezések általi sérelemből.

A szabadsághoz és a biztonsághoz való jog alapvető emberi jog. Senkit sem lehet önkényesen szabadságától megfosztani – kivételeket az 5. cikk rögzíti. Fogva tartásról akkor beszélünk, amikor a fogvatartott egy adott helyet nem hagyhat el, személyi szabadságát korlátozzák, vagy teljes mértékben megfosztják tőle. A fogva tartás helyszíne nemcsak tranzitória és börtön lehet, az EJEB esetjogában számos esetben találunk példát repülőtéren történő feltartóztatásra. Ebből adódik, hogy jogszerű lehet a fogva tartás, jelen esetben akkor, amikor célját a törvény rögzíti, szükséges és arányos. Amennyiben a menedékkérők fogva tartása megfelel e hármas követelmény-rendszernek, úgy jogszerű, egyéb esetekben pedig kerülendő, végső esetben alkalmazandó. A tagállamok általi fogva tartások számos esetben eredményezik a fenti cikkek sérelmét, ugyanis elrettentő hatást remélnek tőle. Ez azonban egyrészt nem bizonyított, másrészt pedig a túlzott szigor az emberi jogok eltiprásához vezethet. A szabadság korlátozása együtt jár a mozgásszabadság korlátozásával is.³⁸

³⁶ Case of S.K. v. Russia Application no. 52722/15

³⁷ Case of Z.A. and Others v. Russia nos. 61411/15, 61420/15, 61427/15, and 3028/16

³⁸ Fogvatartás: iránymutatás. Menedékkérők fogvatartása és a fogvatartás alternatíváira vonatkozó kritériumok és normák. UNHCR: The UN Refugee Agency http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-fogvatartasi-iranyelvek_2012.pdf [Letöltés dátuma: 2017. szeptember 29.] 6-10. o.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága tíz pontból álló iránymutatást határozott meg a tagállamok számára, amelynek célja, hogy a fogva tartással összefüggésben hozott intézkedések meghozatalában nyújtson segítséget, valamint az egyedi esetek megvizsgálása során egy szempontrendszer álljon rendelkezésre a döntéshozók számára a fogva tartás megítélése szükségszerűségének megállapításához.³⁹

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által rögzített irányelvek kiemelkedő jelentőségűek. A menedékkérők fogva tartása csak abban az esetben jogszerű, amennyiben a törvény által meghatározott célt szolgálja, ennek alapján jogszerűnek minősül a fogva tartás, amennyiben közrend, közegészségügy, valamint a nemzetbiztonság védelmének érdekében történik. A tagállamok által leginkább alkalmazandó cél a közrend érdekében történő őrizetbevétel. Így különösen, ha a szökés veszélye reálisan fennáll, valószínűsíthető, hogy a menedékkérő nem fog együttműködni a hatóságokkal, a kérelem megalapozatlan vagy pedig visszaélészerű. Nem utolsósorban a személyazonosság megállapítása céljából a rövid idejű fogva tartás jogszerű lehet, illetőleg az ismeretlenség okán fellépő kockázatok mérlegelése esetében is célravezető az őrizet fenntartása. Mindezek alapján elmondható, hogy az illegális belépésre adott retorzióként történő fogva tartás, valamint az elrettentő célt szolgáló politika miatt a menedékkérők jogszerűen nem foszthatók meg a szabadságuktól. Úgyszintén akkor sem, amikor a kiutasítás miatt történik a fogva tartása. A menedékkérelem elbírálását követően azonban e fenti ok jogszerűvé válhat.⁴⁰

Amennyiben jogszerű fogva tartásra kerül a sor az emberi jogokat maximálisan be kell tartani, tartatni. A szabadságtól való megfosztás nem lehet diszkriminatív, az emberi méltóságukat tiszteletben kell tartani. Főszabály szerint a menedékkérő nem lehet büntetés-

³⁹ Az UNHCR irányelvei: 1. A menedékkéréshez való jogot tiszteletben kell tartani,
 2. Minden menedékkérőt megillet a személyes szabadsághoz és biztonsághoz való jog, valamint a mozgásszabadság
 3. A fogvatartás jogszerűen és a vonatkozó rendelkezések betartásával történjen
 4. Senki nem vehető őrizetbe önkényesen, és a fogvatartásra vonatkozó döntésnek az adott személy sajátos körülményeinek értékelésén kell alapulnia, az alábbiak szerint:
 4.1 A fogvatartás kivételes esetekben alkalmazott megoldás, melyet csak törvényes cél indokolhat
 4.2 Fogvatartás csak abban az esetben alkalmazható, ha az szükséges, minden tekintetben ésszerű és törvényes céljával arányos
 4.3 Meg kell fontolni alternatív megoldások alkalmazását a fogvatartás helyett
 5. A fogvatartás nem lehet diszkriminatív
 6. A határozatlan idejű fogvatartás önkényes, a fogvatartás maximális időtartamát a jognak kell meghatároznia 7. A fogvatartás elrendelését és meghosszabbítását alapvető eljárási garanciáknak kell alárendelni
 8. A fogvatartás során emberséges körülményeket kell biztosítani és tiszteletben kell tartani a fogvatartottak emberi méltóságát
 9. A menedékkérők egyéni körülményeit és speciális szükségleteit figyelembe kell venni
 10. A fogvatartás során független megfigyelő és ellenőrző mechanizmusokat kell alkalmazni
 Ibid. 11. o.

⁴⁰ Ibid. 16-20. o.

végrehajtási intézetben, rendőrségi fogdában tartani, amennyiben mégis itt kerül sor a fogva tartás foganatosítására, úgy az elítéltektől el kell különíteni őket (valamint a férfiakat a nőktől, a gyermekeket a felnőttektől, kivéve akkor, ha egy család, vagy rokoni kapcsolatban állnak egymással), illetőleg nem alkalmazhatnak velük szemben olyan kényszerítő intézkedést, amely esetében megbilincselik őket, továbbá a formaruha viselését is mellőzni kell. Az UNHCR által kidolgozott irányelvben – jelesül a 8. irányelvben, amely kimondja, hogy fogvatartás során emberséges körülményeket kell biztosítani és tiszteletben kell tartani a fogvatartottak emberi méltóságát – rögzített jogosultságok többnyire megegyeznek a szabadságvesztés-büntetésüket töltő elítéltek jogaival: vallásgyakorlás szabadsága, kapcsolattartás a családdal, civil és nemzetközi szervezetekkel, sportolás lehetőségének biztosítása, megfelelő egészségügyi ellátás és étellemezésre vonatkozó előírások, a ruházattal és a személyes szükségletekre történő ellátás, az információhoz való hozzáférést, a szakmai és oktatási tevékenységek biztosítása.⁴¹

Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a kérelmezők egy sérülékeny csoportot alkotnak, így a fogva tartásuk mérlegelésekor a speciális helyzetükre, igényeikre is tekintettel kell lenni. Az otthonukat kényszerből elhagyók többsége olyan traumákat élt át, amelyeket a fogva tartás csak súlyosíthat. Sokan érkeznek mentális zavarokkal, fizikai, szexuális abúzusokat voltak kénytelenek elviselni. Esetükben a rendszeres egészségügyi vizsgálat, orvosi jelenlét javulást okozhat, viszont az őrizetbevétel illetően alkalmazása ronthat a helyzetükön. A speciális csoportok egyik legsérülékenyebb közössége a gyermekeké. Amennyiben családjukkal érkeznek, úgy a család egységének fenntartása elsődleges szempont kell, hogy legyen. A gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény⁴² deklarálja a 'best interests of child' alapelvét. Egyre több és komolyabb kihívást jelentenek a kísérő nélküli kiskorúak. Főszabályként nem helyezhetők őrizetbe, illetőleg amennyiben nem találnak családi, rokoni kapcsolatokat, gyermekotthonba történő elhelyezésükről gondoskodni szükséges. Az irányelv további csoportokat határoz meg, amelyek esetében különösen fontos a speciális szükségletek figyelembe vétele. Rögzíti tehát a nőket, a fogyatékkal élőket, a szexuális identitásukat tekintve specifikus csoportokat, az emberkereskedelem áldozatait, valamint az időseket. Valamennyien az itt felsoroltak közül életkoruk, nemük, kiszolgáltatott, speciális gondoskodást igénylő helyzetük indokolja, hogy pozitív diszkriminációt alkalmazzanak velük szemben.

⁴¹ Ibid. 29-32. o.

⁴² 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

Az irányelveket áttekintve nyilvánvalóvá válik, hogy azok a tagállamok, amelyek esetében a kérelmezők panaszt tettek az EJEB előtt, milyen hibákat vétettek a menedékkérők fogva tartása során. A kérelmezők száma nemcsak az egyes tagállamok számára jelent kihívást és orvosolásra váró problémát, hanem az Európai Unió számára is. A tagállamok – érthető módon – biztonsági megfontolásokat vesznek alapul a szabályozás kialakításában – természetesen ideértve a nemzetközi és uniós szabályoknak való megfelelést is. Véleményem szerint a probléma abban gyökerezik, hogy a társadalom védelmének hangsúlyozása és prioritása, megelőzi a kérelmezőkkel szembeni emberi jogok érvényesülését. A témához visszakapcsolódva pedig, a kérelmezők fogva tartása, szeparálása pedig olykor olyan körülmények között mennek végbe, amelyek alapul szolgálhatnak az EJEB előtti eljárás megindításához és feltehetően a 3. és/vagy 5. cikk sérelmének megállapítását eredményezik. Az emberi jogok érvényesítésének betartása nemzetközi jogi kötelezettség valamennyi tagállam számára. A menedékkérők befogadása pedig egyrészt ezen a kötelezettségen, másrészt olyan körülményeken alapszik, amelyek megkönnyítik mind a kérelmezők helyzetét, mind pedig az eljáró tagállam hatóságainak feladatát. Amennyiben lehetséges törekedni kell az egyéni szükségletek figyelembe vételére, különösen a már említett speciális csoportok tekintetében. Nem utolsósorban a tranzitónákban történő elhelyezés az EJEB megállapításai alapján jogszerűtlen őrizetbevételnek minősülnek, ezt alátámasztják a fentebb bemutatott jogesetek, illetve az irányelvekben rögzítettek definíciók.

V.4. A fogva tartás alternatívái

A fogva tartás, mint a személyi szabadság korlátozásának legsúlyosabb változata, erre tekintettel végső esetben kell alkalmazni. A korlátozás illetően formája szükségszerűen együtt jár az EJEE 3. cikkében rögzített bánásmódokkal. Főszabályként azonban nem érik el azt a szintet, amely esetben már egyezményesértésről beszélünk. Ugyan a kérelmezők őrizetbevétele nem tekinthető büntetésnek, mégis úgy vélem, hogy amikor az alternatívákat soroljuk fel, hasonló elvet követünk, mint abban az esetben, amikor a szabadságvesztés-büntetést helyettesítő intézkedéseket kutatjuk. A teljesség igénye nélkül néhány az UNHCR által javasolt, gyakorlatban is alkalmazott alternatívákból, így például nyitott, vagy félig nyitott befogadó állomások létesítése, lakóhely kijelölése, jelentkezési kötelezettség előírása, szabadon bocsátás óvadék letétbe helyezésével történő biztosítása, kezes kijelölése, a személyazonosító illetve az útiokmányok bevonása, civil szervezetek által fenntartott programokon való részvétel, esetkezelés, amely már a kezdetektől a menekült státusz megadásáig vagy a kitoloncolásáig

figyelemmel kíséri a kérelmező sorsát.⁴³ Véleményem szerint az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által meghatározott alternatív megoldások, csakúgy, mint például a döntések során alkalmazott egyéniesítés vizsgálata, a tagállamok esetében is hasonló körültekintést igényel.

VI. Az ítélet következményei

Az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügyben született ítélet még nem jogerős. A Kamara ítéletének meghozatalától számított három hónapon belül az ügyben részes felek jogorvoslati kérelemmel élhetnek, hogy az ügy a Nagykamara elé kerüljön.

Az ítélet végrehajtásának ellenőrzése az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának feladata. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága az érintett tagállam ítélet végrehajtásáért felelős kormány szervével lép kapcsolatba.

Az érintett tagállamnak mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy újabb egyezményesítés ne forduljon elő. Amennyiben marasztaló ítéletet hoz az EJEB, jogos elégtétel megfizetésére kötelezi az érintett tagállamot.⁴⁴

Az Ilias és Ahmed kontra Magyarország ügyben az EJEB többek között a 3. és 13. cikk megsértését állapította meg. Jogalkotás útján e kettő cikk általi sérelem orvosolható. Az EJEB azon megállapítása, amely szerint a tranzitónában történő elhelyezés őrizetnek minősül, azaz az EJEB 5. cikkének hatálya alá rendeli, alapvető jelentőségű. A tranzitónában történő elhelyezés, ez alapján összeegyeztethetetlen az EJEB megállapításaival. Amennyiben az ítélet jogerőssé válik, Magyarország kifizeti a jogos elégtételként megállapított összeget, mindegy jogi alapot nyújt a többi tranzitónában elhelyezett kérelmező számára, hogy az ítéletre hivatkozva keresetet nyújtsanak be Magyarországnak ellen.

A határon lefolytatott eljárásokat nem tiltja az EU joga sem. Az eljárási irányelv rögzíti, hogy a tagállamok a menekültügyi kérelmek elfogadhatóságáról szóló eljárást a határon vagy a tranzitónákban is lefolytathatják. Gyorsított eljárásnak abban az esetben van helye, amennyiben a kérelmező a tagállam területére jogellenesen lépett be. Az irányelv a tranzitónában lefolytatott eljárások lefolytatására ésszerű határidő megállapítását írja elő. Amennyiben négy héten belül nem születik döntés, a belépést engedélyezni kell a kérelmező számára.

⁴³ Fogvatartás: iránymutatás. Menedékkérők fogvatartása és a fogvatartás alternatíváira vonatkozó kritériumok és normák. UNHCR: The UN Refugee Agency http://www.unhcr.org/hu/wpcontent/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-fogvatartasi-iranyelvek_2012.pdf [Letöltés dátuma: 2017. szeptember 29.] 41-46. o.

⁴⁴http://www.echr.coe.int/Documents/50Questions_HUN.pdf [Letöltés dátuma: 2017. szeptember 29.]

Véleményem szerint, ugyan nem jogi következmény, de mégis számolnunk kell azzal, ha jogerős marasztaló ítélet születik Magyarország ellen és a jogos elégtételként meghatározott összeg kifizetésére kerül sor, esetlegesen a magyar társadalom rosszállását válthatná ki, csakúgy mint minden egyes fogva tartás miatti kifizetés.⁴⁵ Ezt a már fennálló problémát csak tovább tetőzné az, ha az ítélet következtében további kereseteket nyújtanának be a tranzitzióban történő elhelyezéssel kapcsolatban.

A menekültügy jogi szabályozását a nemzeti jog, az unió joga és a nemzetközi jog együttesen szabályozza.⁴⁶ A nagyszámú bírósági ügy is jelzi, hogy egyre több esetben lép fel kollízió a három jogrendszer között. Az unió tagállamai nem voltak felkészülve a migráció ilyen intenzitású „betörésére”. A tagállamok külön-külön is óriási kihívás előtt állnak. Egyre sürgetőbbé válik, hogy egy közös megoldást találjanak, amely a gyakorlatban is működik. A tagállamok védekezési mechanizmusa is eltérő. Magyarország már-már olyan szigorú jogi határozatot vezetett be, illetve olyan menekültügyi politikát folytat, amely esetében kétségbe vonható, hogy megfelelné az emberi jogi kötelezettségeinknek.

Némi párhuzamot vélek felfedezni a jelen eset, illetve a büntetés-végrehajtásban bevezetett kártalanítási eljárással kapcsolatban. Ez utóbbinál is lavinaszerűen követték egymást az elmarasztaló ítéletek, így egy jogszabály-módosítással nemzeti jogon belülre szorította a törvényhozó a kifizetéseket.

A fentebb említett példák az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatából arra is rámutattak, hogy nem egyedülálló problémával állunk szemben. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye egyes cikkeinek megsértése gyakori a tagállamok részéről. Nem tudok egyetérteni azzal a javaslattal, amely megfogalmazódott már néhány kutatóban, miszerint módosítani szükséges az Egyezményt. Véleményem szerint itt a közös szabályok megerősítésére kellene a hangsúlyt fektetni. Az emberi jogok védelme elsődleges kötelessége valamennyi tagállamnak. Ezek sorozatos megsértése pedig nem csak azt jelenti, hogy elmarasztaló ítélet esetén az EJEB által meghatározott összeg megfizetésére kötelezik az adott tagállamot, hanem azt is, hogy a tagállamban az emberi jogok betartása, védelme nem megfelelően működik. Megfontolandó, amennyiben az emberi jogok érvényesülése szempontjából ez a tendencia a jövőre vonatkozóan is ekként alakul, hogy a jogvédő civil szervezeteknek több jogosultsága legyen a jogalkotási eljárásban. Tekintettel arra, hogy valamennyi jelentős jogszabályunk 2011. évet követően lépett hatályba, így messzemenő gyakorlati tapasztalatokat nem tudunk levonni, annyi bizonyos, hogy

⁴⁵ Lásd pl. a büntetés-végrehajtási intézetek telítettsége okán fellépő kifizetések miatti elégedetlenséget.

⁴⁶ *Mohay Ágoston*: Nemzetközi jogi standardok a menekültügyben. In: *Scriptura* 2016/I. 105.

a jogszabály-módosítások általi jogbizonytalanság az emberi jogok hatékony érvényesülését sem kíméli.

VII. Összegzés

A jogalkotásban szükségszerű változtatásokat eredményezett a válsághelyzet megoldására irányuló törekvés. 2015 szeptemberében a magyar határt de facto és de jure is lezárták. A módosítások értelmében bevezetésre került az ún. a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet, amely szerint akkor hirdethetnek válsághelyzetet, ha kérelmezők száma meghaladja egy hónap átlagában a napi ötszáz főt, vagy két egymást követő hét átlagában a napi hétszázötven főt, vagy egy hét átlagában a napi nyolcszáz főt. Továbbá a válsághelyzet megállapítható abban az esetben is, ha kialakul a migrációhoz kapcsolódó helyzet, amely közvetlen fenyegetést jelent a közbiztonságra, a rend fenntartására egy településen, vagy közvetlen fenyegetést jelent a közegészségügyre. A helyzetről szóló kormányhatározat legfeljebb hat hónapos időtartamra marad hatályban, de annak időtartama meghosszabbítható.⁴⁷ Jelen tanulmány írásakor 2018. március 7. napjáig az egész országra kiterjedően válsághelyzetet hirdettek ki.

Véleményem szerint az az álláspont, amelyet a fent említett jogszabály-módosításokkal, a szigorú határzár bevezetésével, a lakosság manipulálásával képvisel a kormány a társadalom torz reakcióját válthatja ki. A törvények folyamatos változtatása pedig a jogbiztonságot kérdőjelezi meg. Nemzetközi viszonylatban is megannyi kritika érte a jogalkotást az emberi jogok eltiprása miatt. Ezt tetézte csak a migráns válság okozta szigorú rezsimek bevezetése és fenntartása. Az idegengyűlölet már-már kézzelfogható az országban. Magyarország eddig sem járt élen az emberi jogok betartását illetően – ezt bizonyítja, hogy jelenleg is a nem megfelelő fogva tartási körülmények miatt az EJEB előtt van számos magyar eset.⁴⁸

Az EU és Törökország közötti 2016-os migrációs megállapodás is az emberi jogok helyett a biztonságra összpontosul. Könnyen belátható, hogy még az ilyen vagy ehhez hasonló válsághelyzetek sem képesek megváltoztatni az emberi jogokkal kapcsolatos attitűdöt. A rögzített jogok elvben érvényesülnek,⁴⁹ a gyakorlatban pedig kevésbé.

⁴⁷ *Tímea Drinóczi – Ágoston Mohay*: Has the migration crisis challenged the concept of human rights protection of migrants? The case of Ilias and Ahmed v Hungary. Forthcoming in: *The Migration Crisis as a Challenge for Democracy* (European Integration and Democracy Series, Vol. 5). Intersentia, 2017 3. o.

⁴⁸ Meggyőződésem, hogy azok a jogszabályok, amelyek megalkotásához a mintát valamely másik tagállam releváns jogszabálya adta, nem feltétlenül alkalmazhatók. A jogalkotó olykor figyelmen kívül hagyja pl. azokat a körülményeket, életfeltételeket, amelyek a mintául szolgáló tagállamban fennállnak, míg esetünkben kevésbé. Nem mellesleg az egyes törvényeink sincsenek teljes összhangban egymással.

⁴⁹ *Tímea Drinóczi – Ágoston Mohay*: Has the migration crisis challenged the concept of human rights protection of migrants? The case of Ilias and Ahmed v Hungary. Forthcoming in: *The Migration Crisis as a Challenge for Democracy* (European Integration and Democracy Series, Vol. 5). Intersentia, 2017 8. o.